

попередніх творчих поколінь та своєрідно його переосмислює у власній творчості. П'єса для струнного оркестру «До Марії» наче у зменшеному масштабі ілюструє всю широту творчого амплуа композиторки, адже бачимо поєднання рис попмузики – і молитовної, реального земного образу – із божественним, «великого в малому».

Література:

1. Лунина А. Е. Анна Гаврилец. Аутентика: глубинная почвенность, ментальная характерность, национальная своеобычность... – попытка понять «предел смысловой беспредельности»? *Лунина А. Е. Композитор в зеркале современности* : в 2 т. Т. 1. Киев : Дух і літера, 2015. С. 85–166.

2. Назайкинский Е. В. Поэтика музыкальной миниатюры. *Musiqi dūnyasi* : Beynəlxalq Elmi Musiqi Jurnalı / Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı ; Üzeyir Hacıbəyli Adına Bakı Musiqi Akademiyası. Баку, 2016. № 3 (68). S. 7649–7671.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-117-6-13>

ДУНАЙ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ ТВОРЧОСТІ

Руденко Л. Г.

*кандидат мистецтвознавства,
старший науковий співробітник відділу музичних фондів
Інститут книгознавства Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Народна творчість українського народу – надзвичайне культурно-мистецьке явище, позаяк у ній відображено історію, побут, звичаї, устрої українців, їх зацікавлення й прагнення досягти вершин прекрасного. Народна творчість охоплює безліч атрибутів і одне з виняткових місць у цій культурній величі посідає народний пісенний фольклор.

Особливу музичну обдарованість української нації у своїх наукових і науково-популярних працях неодноразово висвітлювали видатні вітчизняні та зарубіжні дослідники, історики, релігієзнавці, літератори, музикознавці, композитори: Гійом Де-Боплан, Павло Алепський, патріарх Никон, Макарій Булгаков, Євгеній Болховітінов, Олександр

Потебня, Костянтин Харлампович, Петро Чайковський, Микола Лисенко, Олександр Кошиць, Пилип Козицький, Михайло Грушевський, Філарет Колесса, а також науковці сучасності: Ніна Герасимова-Персидська, Софія Грица, Тетяна Гусарчук, Лариса Івченко, Андрій Кутасевич, Лідія Корній, Юрій Медведик, Лю Пархоменко, Ірина Романюк та багато інших. У їхніх наукових розвідках висвітлюються проблеми, що стосуються різних напрямків і жанрів музичного мистецтва, і, звичайно, не оминається народно-пісенна творчість, що як опосередковано, так і безпосередньо вплинула на творчість видатних українських музичних творців, адже фольклор має свої, притаманні лише йому особливості, які й вирізняють своєрідний музичний таланти українського народу в усіх його аспектах.

Українська народна пісня вражає своїм багатством: у ній відображається відгомін історичного минулого, козацький героїзм та слава, важка жіноча доля, палке кохання, жаль за втраченим коханням, зрада, яскравий і правдивий гумор, розповіді про важкі долі чумаків та бурлаків та багато іншого. Слухаючи українську народну пісню, можна зустрітися з русалками та іншими містичними персонажами, відчути серцем і внутрішнім поглядом чудові пейзажі української землі – сині гори, море, бистрі ріки, широкі полонини, а також поринути в далеку давнину і зустрітися там з притаманними лише українцям звичаями та обрядами.

Зміст українських народних пісень охоплює чи не найбільше інформації про долю України з перших днів її заснування, адже немає такої гори, ріки, полонини, дрібненького шматка землі, маленької хатини, про які не можна було б знайти в українських піснях. Велич Дніпра, краса Дністра, Черемошу, Тиси, зачарованість Десни, історичні легенди Росі... І, звичайно, Дунай – річка, оспівана не лише українцями, а й іншими народами Європи, болгарами, румунами, сербами, хорватами [2; 5].

Дунай тихий, голубий, бистрий.... Чому саме Дунай отримав таку велику зацікавленість у творчості різних народів, зокрема і в українців? Справді, за визначенням дослідників, Дунай займає в народно-пісенній творчості перше місце поміж усіх інших річок. Йому поступається навіть Дніпро. Дунай оспівано в різних жанрах українського пісенного фольклору: колядках, щедрівках, веснянках, ліричних, історичних, весільних, бурлацьких, чумацьких та інших піснях [1; 2; 5]. Перший запис української балади про Дунай – «Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш» – було здійснено у XVI столітті, у словацькій граматиці Яна Благослава.

У піснях українського народу Дунай оспівується в образі прекрасної країни, де всі щасливі й радісні, і ніхто не знає біди. Якщо вірити легендам, Дунай протікає по межі раю і являється символом величезного водяного простору, в тому числі й морського. Мабуть тому в українських народних піснях ріка Дунай ототожнюється з морем, наприклад пісня «Понад морем Дунаєм», або «Дунай море, дівонько зоре», «Дунаю-море» (щедрівка) та багато інших [1; 2; 5].

З іншого боку, за переказами наших предків, вода з ріки Дунай відкриває ворота в потойбічний світ. Напитися води з Дунаю означало або назавжди піти туди, звідки не повертаються, або забути про все, що любив доти, або ж отримати шлях до якоїсь забороненої таїни, дізнавшись про подальшу, не надто щасливу долю. Існує легенда щодо походження Дунаю. Він начебто утворився з крові убитого велетня, ім'ям якого й назвали річку [1]. Дунай у фольклорі також оспівується як річка скорботи, тому його часто пов'язують із дівочими чи материнськими слізьми. Інколи у піснях Дунай виступає як жива істота, велична, але небезпечна. Він може вести розмову з іншими річками, зокрема з Дніпром, якого величає «Дніпре-батьку, Славуто!», визнаючи його першість [2; 4; 5].

Однак, за висновками вчених, за легендами, все це мало опосередковане значення певних зв'язків Дунаю із потойбічним світом. Тобто Дунай в українських народних піснях оспіваний як так званий кордон між двома світами. Давні перекази свідчать, що переплисти через Дунай можна на полотняних мостах, що ототожнюються з погребальними рушниками, на яких спускають труну в могилу. Стосовно цього існує прислів'я «Як пішов на Дунай – та й додому не думай», у якому підкреслюється загадковість, містичність та таємничість Дунайської води, яку в народі уважали мертвою. Такий образ Дунаю оспівано в піснях «А ми турка та і не звоєм», «Ішли молодці рано з церковці», «Ой татаре, татаройко», «Посередині села», «Ой у полі могила», «Понад морем Дунаєм» та інших [1; 2; 5].

У народних повір'ях та легендах ріка Дунай є основною перешкодою для двох закоханих, яку дуже важко подолати. Вважалося, що якщо дівчина відпустить свого коханого за Дунай, то він або загине, або зрадить. Такі події оспівані в піснях «Ой там, за Дунаєм», «Тихий Дунай бережечки зносить», «Гиля, гиля сірі гуси» та ін. [2; 5]. З іншого боку, Дунай є символом шлюбу. Він поєднує дівчину з її нареченим назавжди.

У багатьох народних піснях, а згодом й у творах українських письменників та поетів, Дунай замальовується як кордон українських земель. З Дунаєм пов'язано багато визначних історичних подій,

наприклад: близько 634 року Кий на берегах Дунаю збудував маленьке містечко Києвиць і навіть хотів там оселитися, про що повідомляється в літописі; князь Святослав неодноразово ходив з походами на Дунай, про ці події оспівано в пісні «Дніпро широкий, Дунай далеко»; у 981 році князь Володимир побудував на Дунаї місто Галич [1]. Надалі зі славним тихим Дунаєм пов'язано чимало сторінок української історії, це й славні битви козаків, і трагічна смерть Івана Мазепи, і ліквідація Запорозької Січі, що змусила козаків покинути Україну й поїхати за Дунай. З цим періодом пов'язано безліч народних пісень, літературних писань, професійних музичних творів українських композиторів. Це вже нова віха в історії України і Дунаю, яка має свої певні особливості, але яка завжди пов'язана з народним корінням.

Згадки про Дунай у його міфологічному та історичному значенні знаходимо у творчості видатних українських письменників та поетів як минулого, так і сучасності. Зокрема, Тарас Шевченко, творчість якого тісно пов'язана з українським фольклором, образ Дунаю використав у баладі «Причинна», поезії «Вітер з гаєм розмовляє», поемах «Слепая», «Наймичка», «Відьма», «Сотник», «Марина» та інших. Як правило, пісні пов'язані з Дунаєм, Т. Шевченко вкладає в уста героїнь своїх творів. Наприклад, перший куплет пісні «Гиля, гиля сірі гуси» поет використав у пісні Марини з однойменної поеми [3].

Таємничість ріки Дунай у своїх творах описували Олена Пчілка, Іван Нечуй-Левицький, Іван Франко, Іван Драч, Микола Вінграновський, Андрій Малишко, Дмитро Павличко, Володимир Сосюра та багато інших письменників та поетів.

В опері Семена Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» ця ріка виступає в образі батьківщини. Людвіг ван Бетховен здійснив професійну обробку української пісні «Їхав козак за Дунай». Дослідженню українських народних пісень про Дунай від найдавніших часів присвятили свій науково-популярний нарис «Дунай у піснях українського народу» сучасні вчені Любомира Блажко та Богдан Гурман. І ще у багатьох наукових дослідженнях, літературних, художніх і музичних творах оспівано велич і красу Дунаю, його загадковість і неповторність.

Література:

1. Блажко Л. Б. Дунай у піснях українського народу : [Науково-популярний нарис] / Блажко Л. Б., Гурман Б. М. Львів : Сполом, 2018. 112 с.
2. Квітка К. В. Українські Народні Мелодії = *Mélodies populaires ukrainiennes* / Зібрав Климент Квітка. Київ : Слово, 1922. XII, 236 с.

3. Музична Шевченкіана у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / відп. редактор Л. Г. Руденко, наук. редактор Л. В. Івченко ; уклад. Л. Г. Руденко [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського, Ін-т книгознавства. Київ : Академперіодика, 2019. 992 с., 16 с. іл.

4. Роздуми на берегах Дунаю / Українська літературна газета. Litgazeta.com.ua. Статті.

5. Рубець О. І. Двести шестнадцять народныхъ украинскихъ напевовъ / записаль и издалъ А. И. Рубецъ. Москва : П. Юргенсон, 1872. 55 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-117-6-14>

ДВІ ЯПОНСЬКІ СЮЇТИ ВОЛОДИМИРА ГРУДИНА В КОНТЕКСТІ НОВІТНІХ ТЕНДЕНЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ КАМЕРНО-ВОКАЛЬНОЇ МУЗИКИ 1920-Х РОКІВ

Таранченко О. Г.

*кандидат мистецтвознавства, доцент,
професор кафедри історії української музики
та музичної фольклористики*

*Національна музична академія України імені П. І. Чайковського
м. Київ, Україна*

В історії української музики ХХ століття дискурс 20-х років з їхнім ренесансним духом, модерними пошуками та відкриттями, які типологічно передбачили новітні тенденції нашого сьогодення й плідно резонують у ньому, викликають постійну зацікавленість науковців. Стрімка динаміка розгортання мистецького життя, небувалий доти спалах композиторської творчості, співіснування різноманітних стильових течій і художніх напрямів у розмаїтті індивідуальних утілень окреслюють багатобарвну панораму української модерної музичної культури. Українські митці творчо опановували досвід новітньої європейської музики, наповнюючи його духом і знаковістю живої національної традиції. Входження в музику покоління композиторів з новим типом мислення сприяло кардинальному розширенню жанрово-стильового поля тогочасної творчості, сповнювало її новими глибинними сенсами та екзистенційними смислами.